

Merczel György

Merczel György karvezető, a budapesti Avilai Nagy Szent Teréz-plébániatemplom orgonistája, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem egyházzenei tanácsának adjunktusa, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola középiskolai énektanár és karvezető szakján (1983–1988), majd az egyházzenei szakon (1990–1995), végül az egyházzenei mesteriskolában (1996–1999) folytatott tanulmányokat.

Egyházzenei mesterdoktori (DLA) vizsgája részeként a szóbeli szigorlatot Kovács Sándor, Dobszay László és Török József előtt 2000. október 26-án tette le. Témái: I. Kájoni és környezete; II. a neumák keletkezéselmélete; III. az antifóna.

A jelölt liturgikus és koncertelőadása az Avilai Nagy Szent Teréz-templomban 2001. július 9-én, hétfőn este ment végbe. Közreműködtek a Zeneakadémia egyházzenei tanácsának hallgatói.

Disszertációját (témavez. Szendrei Janka) 2001. július 11-én a Régi Zeneakadémiaán *summa cum laude* minősítéssel védte meg. Opponensei Kiss Gábor, Madas Edit, a bizottság tagjai Dobszay László (elnök), Ullman Péter, Komlós Katalin voltak.

Mise és koncert a Batthyány könyvtár kódexeinek zenei anyagából

Mise. Proprium és ordinárium a XV. századi Gyergyói graduáléból (R.IX.57): introitus: *Omnes gentes* (R.IX.57, f. 40^v), *Kyrie* (*Ad Humiliavit*) (R.IX.57, f.98), Alleluja: *Eripe me* (R.IX.57, f. 45^v), offertórium: *Sicut in holocaustum* (R.IX.57, f. 46), *Sanctus* (*De Beata*) (R.IX.57, f. 99^v, rekonstrukció), *Agnus Dei* (*De Beata*) (R.IX.57, f. 100), kommúnió: *Inclina aurem* (R.IX.57, f. 46.), hálaadásra: *O Conditor rerum* (Cseh kancionále R.I.7, f. 316^v), kivonulásra: *Hac nube irrorante* (R.I.7, f. 257).

Koncertműsor. Magyar vonatkozású szentek Allelujái: *Alleluja O rex et apostole* (Szent István) Kolozsvári graduále (R.I.1, f. 217^v), *Alleluia sancte rex Ladislave* (Szent László) Felvidéki graduále (R.I.96, f. 75^v), *Alleluia O zelator fidei* (Kapisztrán Szent János) Erdélyi bolgár ferences graduále (R.I.3, p. 157); többszólamú tételek a XV–XVI. századi Cseh kancionáléból (R.I.7): *Universi pangamus* (R.I.7, f. 260^v), *Concinet vox Christicoliarum* (R.I.7, f. 332^v); respónzóriumok a teljes kódexekből: *Vidi speciosam* (Nagyboldogasszony ünnepe) XIV. századi Szepesi breviárium (R.II.46, f. 262), *Per memetipsum* (hatvanadvasárnap utáni hétfő) XVIII. századi Jezsuita antifonále (R.III.81, f. 10^v); többszólamú tételek a XV–XVI. századi Cseh kancionáléból (R.I.7): *Venter quem tulit* (R.I.7, f. 302^v), *Auroram lucis visitat* (R.I.7, f. 299^v), *Mirifica res et nova* (R.I.7, f. 290^v); respónzóriumok a kottás töredékekből: *In conspectu* (Szent Mihály ünnepe) egy XIV–XV. századi német breviárium töredéke (R.I.79), *Dominator Domine* (évközi idő) egy XIV. századi felvidéki breviárium töredéke (R.II.24); többszólamú tételek a XV–

zadi felvidéki breviárium töredéke (R.II.24); többszólamú tételek a XV–XVI. századi Cseh kancionáléból (R.I.7): *Agne Dei Patris* (R.I.7, f. 320^v); *Unigenitum Parentis* (R.I.7, f. 288^v).

A Batthyány könyvtár kottás forrásai

A disszertáció első fejezete a gyulafehérvári Batthyáneum intézményének megszületését, azon belül a könyvtár létrejöttét ismerteti. Batthyány Ignác (1741–1798) erdélyi püspök —az alapító— életén keresztül mutatja be az egyik legnagyobb magyar püspöki könyvtár összegyűjtésének történetét. A könyvanyag kutatásához fontos adatokkal szolgál a könyvek származási helyeinek, a püspök tudományos igényű, módszeres könyvgyűjtésének ismertetése. A méltatlanul kevésbé ismert tudós-püspök tudománytörténeti jelentőségének méltatása külön alfejezetben is sorra kerül. Az alapító korai halála utáni időszak vázlatos történetét rövid áttekintés követi a disszertációban feldolgozandó kottás forrásokról, elsősorban azok provenienciája alapján.

A második fejezet katalógus, mely az ötven kottás forrás (18 teljes kottás kódex, 22 kottás fragmentum, 4 utólagos kottás bejegyzés, valamint 6 nyomtatott misszálé, melyekben kézzel írt kotta található) legfontosabb adatait ismerteti (műfaj, kor, kötés, proveniencia, írás, kotta, scriptor, notátor, tartalom, dallamanyag, kutatástörténet, irodalom stb.). A teljes források között olyan jelentős, a tudomány számára már ismert könyvek vannak, mint pl. a Csukárdi misszálé (R.II.134), a Batthyány graduál (R.I.40) vagy a Lippai graduále (R.I.2), valamint három talán még érdekesebb kódex (R.I.1; R.I.96; R.IX.57), melyek a harmadik fejezetben kiemelten is szerepelnek. A kottás fragmentumok jelentős részének előkerülése egyéni kutatás eredménye.

A harmadik fejezet három jelentős forrás terjedelmesebb elemzése. Első a nagyméretű Kolozsvári graduále (R.I.1), mely a XVI. század elején a kolozsvári Szt. Mihály-templom számára készült. Második a szepességi forrásokkal párhuzamot mutató Felvidéki graduále (R.I.96), mely kalandos úton került a XVI. században Erdélybe, további hosszú használatra. Végül az eddig fel nem dolgozott XV. század végi, magyar notációjú Gyergyói graduále (R.IX.57). E könyv a nagy graduálék szerényebb, falusi használatra készült változata; egészen a XVIII. századig használták, sokáig éltetve így a középkori magyar liturgiát.

A negyedik fejezet az utóbbi három kódex teljes tartalomjegyzékét közli, ezzel megkönnyítve a további kutatásokat, összehasonlító elemzéseket.

Az ötödik fejezet szintén a további tudományos kutatásokhoz nyújt hasznos információkat. A Batthyány könyvtár kottás kéziratairól ad kiegészítő ismereteket különféle táblázatok, statisztikák közlésével, valamint kottaátírásokat a fontosabb kódexek legérdekesebb dallamairól.

Tartalom

I. A BATTHYÁNEUM	5
Előszó — Batthyány Ignác püspök (1741–1798) élete és tudományos munkássága — Batthyány tudománytörténeti jelentősége — A könyvtár utóélete — A könyvtár kottás forrásainak rövid áttekintése provenienciájuk alapján	
II. A KOTTÁS FORRÁSOK KATALÓGUSA	23
Előszó a katalógushoz — a) Teljes források — b) Kottás fragmentumok — c) Kottás bejegyzések — d) Nyomtatott missalék kottás bejegyzéssel	
III. KIEMELT ELEMZÉSEK	131
a) Kozolvári graduále R.I.1. — b) Felvidéki graduále R.I.96. — c) Gyergyói graduále R.IX.57.	
IV. A KIEMELTEN ELEMZETT GRADUÁLÉK TARTALOMJEGYZÉKE	183
a) Kozolvári graduále R.I.1. — b) Felvidéki graduále.R.I.96. — c) Gyergyói graduále R.IX.57.	
V. FÜGGELÉK	225
1. A könyvtárnak a katalógusban szereplő kottás forrásai mai jelzet szerint műfaj, kor és notáció feltüntetésével — 2. A kottás források jelzeteinek és katalógusszámainak összesítő táblázata — 3. A kottás források műfajok szerint csoportosítva — 4. A kottás források notáció szerint csoportosítva — 5. A fragmentumok összesítő táblázata jelzet, írás, és notáció feltüntetésével — 6. A fragmentumok notáció szerint — 7. Batthyány Ignác könyvbeszerzései — 8. a) A lőcsei könyvtárból származó kottás források — b) A Batthyány könyvtárnak a középkori lőcsei könyvtárból származó könyvei — 9. A kottás források sorrendje a Cseresnyés jelzetek alapján — 10. A Batthyány könyvtárnak a Csapodi-katalógusban szereplő forrásai — 11. a) A Batthyány könyvtár nem kottás liturgikus könyvei — b) A Batthyány könyvtár breviáriumi — 12. Kottaátírások — 13. Mikrofilmek, fotók, diaképek	
VI. BIBLIOGRÁFIA	

Csomó Orsolya

Csomó Orsolya karvezető, az MTA Zenetudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem egyházzenetanszékének óraadó tanára, a Magyar Egyházzenei Társaság titkára és az Egyetemi Lelkészség szkolájának vezetője. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola középiskolai énektanár és karvezető szakán (1988–1993), majd az egyházzene-szakon (1991–1996), végül az egyházzenei mesteriskolában (1996–1999) folytatott tanulmányokat.

Egyházzenei mesterdoktori (DLA) vizsgája részeként a szóbeli szigorlatot *Kovács Sándor*, *Dobszay László* és *Török József* előtt 2000. október 26-án tette le. Témái: I. a pálosok szerepe a magyar zenetörténetben; II. magyarországi gregorián hangjegyzések a középkorban; III. a szekvencia.